

ความต้องการและแนวทางในการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุด้านอาชีพ : โครงการส่งเสริมอาชีพ พื้นที่กรุงเทพมหานคร

อภิษฎา เหล่าวัฒนพงษ์*

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อนำเสนอแนวทางในการดำเนินนโยบายด้านการจัดโครงการส่งเสริมอาชีพพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยศึกษาจากผู้สูงอายุในพื้นที่กรุงเทพมหานครจำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย และศึกษาจากบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการวิจัย

ผลการศึกษา ในด้านความต้องการของผู้สูงอายุในการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมอาชีพพบว่า ผู้สูงอายุต้องการเข้าร่วมกิจกรรมลักษณะที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์กับสังคม และชนิดของโครงการที่ผู้สูงอายุต้องการมากที่สุดคือ โครงการที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรม อีกทั้งผู้สูงอายุยังต้องการให้ภาครัฐเข้ามาดำเนินการในส่วนของการตลาดภายหลัง การเข้าร่วมโครงการส่งเสริมอาชีพในลักษณะของการให้ภาครัฐจัดหางานให้โดยภาครัฐให้ทุนแก่ผู้สูงอายุ ในด้านของปัญหาในการเข้าร่วมโครงการฯ พบว่า ผู้สูงอายุมีข้อจำกัดส่วนบุคคลทางด้านเวลามากที่สุด ทั้งนี้ในส่วนของการเข้าถึงหน่วยงาน ผู้สูงอายุเห็นว่าความไม่สะดวกในการติดต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นปัญหามากที่สุด ในด้านแนวทางในการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุด้านอาชีพ โครงการส่งเสริมอาชีพ พื้นที่กรุงเทพมหานคร แม้ในด้านของบทบาทจากผลการศึกษาที่พบว่าผู้สูงอายุแทบจะไม่ต้องการมีบทบาทใดๆในสังคม แต่ผู้สูงอายุยังมีความต้องการในการทำกิจกรรมในลักษณะกิจกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุได้เข้าสังคมและกิจกรรมที่ทำให้ผู้สูงอายุสามารถสร้างรายได้ได้ด้วยตนเอง ตามลำดับ ซึ่งผู้สูงอายุเองเห็นว่าโครงการส่งเสริมอาชีพมีประโยชน์ต่อพวกเขาในด้านจุดมุ่งหมายทางสังคมและด้านผลตอบแทนปัจจัยทางเศรษฐกิจ ซึ่งตรงกับความต้องการกิจกรรมของผู้สูงอายุ ดังนั้นในการจัดโครงการส่งเสริมอาชีพควรดำเนินในลักษณะของการสนับสนุนการเพื่อการเข้าสังคม แต่ประกอบด้วยเนื้อหาความรู้ที่สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้ อีกทั้งควรมีการจัดสรรด้านการตลาดภายหลังการเข้าร่วมโครงการฯ เพื่อเป็นช่องทางให้ผู้สูงอายุสามารถหารายได้ได้ด้วยตนเองทางหนึ่ง

คำสำคัญ : สวัสดิการสังคม โครงการส่งเสริมอาชีพ ผู้สูงอายุ

---

* นักศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Abstract

The main objective of this research was to give direction to the social welfare policy among elderly people in the Bangkok Metropolitan area. The major research tool of this case study, for the career development projects, is a survey. The sample group in this research comprised of 400 elderly people in the Bangkok Metropolitan area. The questionnaires and the in-depth interviews have been conducted with this sample group.

The research results show that in the case of demand, elderly people would like to take part in interactive activities. In particular, the elderly would like to take part in the arts, and they also would like the bureaucracy to allocate funds to them. In the case of problems, the elderly believe that they have some limitations to overcome in order to take part in the projects, and the biggest limitation of them all is time. The elderly think that accessing the connecting unit may cause some problems, and the biggest problem of access to the connecting unit is the inconvenience of the connection. In the case of directions for social welfare policy among elderly people in the Bangkok Metropolitan area, the research findings for the role, indicate that the elderly seldomly want to have any role in society, but they still would like to take part in interactive and money making activities. So, setting career development projects should be like a recreation activity with interactivity and career content. In addition, the government should allocate financial support for money making projects among the elderly.

Keywords: Social welfare, Career Development Projects, Elderly

บทนำ

เมื่อประมาณ 20 ปีก่อน ขณะที่จำนวนประชากรวัยสูงอายุยังมีไม่มากนัก การวางแผนทางด้านผู้สูงอายุต่างๆของภาครัฐยังไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นสำคัญในสังคม ซึ่งสามารถดูได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้กล่าวถึงผู้สูงอายุเพียง 2 ฉบับจนถึงปัจจุบัน คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) และฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ดังนั้นจะเห็นได้จากการดำเนินนโยบายของภาครัฐประกอบกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างทางประชากร โดยอายุขัยโดยเฉลี่ยของประชากรของประเทศไทยมีแนวโน้มสูงขึ้น ในขณะที่อัตราการเกิดของประชากรลดลง ในการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างประชากรของประเทศไทย ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าโครงสร้างทางประชากรของประเทศไทยกำลังเคลื่อนตัวสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) ซึ่งหมายความว่าประชากรวัยสูงอายุในประเทศไทยจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ โดยสัดส่วนในการเพิ่มประชากรวัยสูงอายุของประเทศไทยยังคงเพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็วซึ่งสัดส่วนประชากรวัยสูงอายุไทย (60 ปีขึ้นไป) ได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 11.1 ในปี 2551 และมีการคาดการณ์ว่าจะเพิ่มเป็นร้อยละ 20 หรือจำนวนประมาณ 14.5 ล้านคนในปี 2568 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2511)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ประชากรวัยสูงอายุมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ประชากรวัยหนุ่มสาวหรือประชากรวัยแรงงานมีแนวโน้มที่จะน้อยลง ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อระบบต่างๆของสังคมอย่างมากทั้งทางด้านระบบเศรษฐกิจและระบบสังคม โดยทางด้านระบบเศรษฐกิจนั้นเมื่อประชากรวัยแรงงานซึ่งเป็นความแข็งแกร่งของระบบเศรษฐกิจมีสัดส่วนลดลง โดยการเปรียบเทียบกับสัดส่วนของประชากรวัยสูงอายุและเด็กที่มีสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น หรือที่เรียกว่าสัดส่วนภาวะพึ่งพิงของประชากร (สัดส่วนภาวะพึ่งพิงคือ ประชากรวัยเด็กและวัยสูงอายุรวมกันต่อประชากรวัยแรงงาน) (บรรลุ, 2549) ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความขาดแคลนในเรื่องของแรงงาน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในอนาคต และยังได้ส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุคือ แหล่งที่มาของปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งจากผลการวิจัยก่อนหน้านี้ที่ได้ศึกษาพบว่า แหล่งที่มาสำคัญของรายได้ของผู้สูงอายुर้อยละ 52 มาจากบุตร และร้อยละ 39 มาจากตนเอง ซึ่งมาจากการทำงาน เงินบำนาญ และเงินออมของผู้สูงอายุ (ทิศทางการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย, 2551) ซึ่งหากเปรียบเทียบในเรื่องของสัดส่วนโดยประมาณแล้ว ประชากรวัยแรงงานซึ่งเป็นกำลังแรงงานที่หาปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยประชากรวัยแรงงานประมาณ 6 คนจะสามารถให้การดูแลเกื้อหนุนผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป 1 คน ในปี 2551 จะเหลือประชากรวัยแรงงานเพียง 2 คน ต่อผู้สูงอายุ 1 คน ในปี 2573 (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2511) หรืออาจกล่าวได้ว่า ความสามารถของวัยแรงงานในเรื่องการเลี้ยงดูผู้สูงอายุมีแนวโน้มลดลงตามสัดส่วนของประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปจากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเป็นความจริงในเชิงประจักษ์ ซึ่งในการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ได้นำทฤษฎีกิจกรรมทางสังคม (Activity Theory) มาเป็นพื้นฐานในการวิจัย โดยทฤษฎีกิจกรรมทางสังคมได้

อธิบายถึงการที่ผู้สูงอายุมีการทำกิจกรรมนั้นจะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความพึงพอใจในชีวิต แต่หากผู้สูงอายุไม่ทำกิจกรรมจะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความเบื่อหน่ายในชีวิต ประกอบกับแนวคิดความต้องการของผู้สูงอายุซึ่งอธิบายไว้ว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยลำดับต้น ๆ ที่ผู้สูงอายุต้องการ จากทฤษฎีและแนวคิดดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของการทำงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดความสุขทางใจและสามารถตอบสนองความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้ผู้สูงอายุสามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัว เกิดความมั่นคงในการดำเนินชีวิต ความรู้สึกว่าตนเองมีศักดิ์ศรี มีคุณค่า อีกทั้งการทำงานยังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ร่างกายเกิดการเคลื่อนไหวเป็นการออกกำลังกายไปในตัวซึ่งเป็นผลดีต่อสุขภาพอีกด้วย

ส่วนของภาครัฐนั้นได้มีการกำหนดนโยบายสวัสดิการของผู้สูงอายุด้านอาชีพ โดยแบ่งได้เป็นด้านของการให้การศึกษาเพื่อส่งเสริมอาชีพหรือที่เรียกว่าโครงการส่งเสริมอาชีพ และด้านของการจัดหาอาชีพแก่ผู้สูงอายุ โดยในการดำเนินการเหล่านี้มีการดำเนินการตั้งแต่เริ่มใช้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบันซึ่งได้มีการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยมีการจัดพิมพ์เป็นหนังสือประเมินผลการดำเนินงานในรอบปีที่ผ่านมา

ในส่วนของกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยเลือกเป็นพื้นที่วิจัย เนื่องจากพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนประชากรวัยสูงอายุจำนวนมากถึง 715,012 คน (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2552) ซึ่งเป็นจำนวนมากโดยสามารถเห็นจำนวนความแตกต่างอย่างชัดเจนจากการเปรียบเทียบหากเปรียบเทียบกับจำนวนผู้สูงอายุของภาคใต้ซึ่งมีจำนวน 956,752 คน ซึ่งสัดส่วนผู้สูงอายุในพื้นที่ที่ทำงานคิดเป็นร้อยละ 43.8 แต่ในทางตรงข้ามพื้นที่กรุงเทพมหานครกลับมีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ทำงานต่ำสุดคือร้อยละ 21.9 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550) จากข้อมูลทางด้านสถิติดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเกิดความสงสัยในเรื่องความต้องการของผู้สูงอายุและการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุด้านอาชีพว่าสิ่งที่ภาครัฐดำเนินการนั้นสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับความต้องการของผู้สูงอายุในพื้นที่หรือไม่ และจะมีแนวทางในการดำเนินนโยบายด้านการจัดโครงการส่งเสริมอาชีพในพื้นที่กรุงเทพมหานครอย่างไร ประกอบกับผลจากงานวิจัยของศิริวรรณ ศิริบุญ (2543) ที่พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการการพบปะสังสรรค์และผู้สูงอายุมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมอาชีพที่ภาครัฐดำเนินการนั้นสามารถตอบสนองความต้องการทั้ง 2 ส่วนได้

ในส่วนของพื้นที่กรุงเทพมหานครได้ประกอบด้วย 5 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุด้านอาชีพคือ สำนักส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและสำนักคณะกรรมการอาชีวศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน และกรมการจัดหางาน สังกัดกระทรวงแรงงาน และสำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร โดยงานวิจัยครั้งนี้ได้มุ่งศึกษาหาแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินนโยบายด้านการจัดโครงการส่งเสริมอาชีพพื้นที่กรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการของผู้สูงอายุในการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมอาชีพพื้นที่กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัญหาของผู้สูงอายุในการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมอาชีพพื้นที่กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อนำเสนอแนวทางในการดำเนินนโยบายด้านโครงการส่งเสริมอาชีพ พื้นที่กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาของการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุ ในด้านโครงการส่งเสริมอาชีพซึ่งทำการวิจัยเฉพาะพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุเขตประเวศ เขตดินแดง เขตบางแค เขตจตุจักร เขตบางกะปิ เขตจอมทอง และบุคลากรของศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานจัดหางานกรุงเทพมหานครเขตพื้นที่ และสำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งต่างเป็นสถาบันที่ดำเนินงานทางการจัดโครงการส่งเสริมอาชีพสำหรับผู้สูงอายุพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการระหว่างเดือนกันยายน 2553 ถึงเดือนมีนาคม 2554

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการวิจัยในลักษณะของการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยผู้วิจัยจะรวบรวมรายละเอียดโดยการสำรวจ เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงในปัจจุบันและนำข้อมูลมาอธิบายสถานการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยมีจุดมุ่งหมายปลายทางคือ การนำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์และการตีความมาเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาสภาพความเป็นจริงของการดำเนินนโยบายในปัจจุบันให้มีความเหมาะสมมากขึ้น โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน โดยศึกษาด้านทัศนคติของผู้สูงอายุ ทัศนคติของบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กฎหมายต่างๆ และหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยนำข้อเท็จจริงที่รวบรวมได้โดยการเก็บแบบสอบถามและการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง ประกอบกับกฎหมาย หน้าที่ของหน่วยงาน และกลไกสนับสนุนภาครัฐ มาเป็นพื้นฐานสำหรับการนำเสนอแนวทางในการดำเนินนโยบายในอนาคต

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย เรื่อง ความต้องการและแนวทางการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุด้านอาชีพ : โครงการส่งเสริมอาชีพพื้นที่กรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. ความต้องการในการจัดโครงการส่งเสริมอาชีพพื้นที่กรุงเทพมหานครมีผลการวิจัย ดังนี้

1.1. ลักษณะของกิจกรรมที่ผู้สูงอายุต้องการ มีผลการวิจัย อยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยรายข้อ มีดังนี้ 1) กิจกรรมที่ทำให้ได้ออกกำลังกายในระดับน้อย 2) กิจกรรมที่ทำให้ได้พัฒนาจิตใจและเข้าใจปัญหาอยู่ในระดับน้อย 3) กิจกรรมที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์กับสังคมอยู่ในระดับปานกลาง และ 4) กิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้อยู่ในระดับปานกลาง

1.2 รูปแบบของโครงการที่ผู้สูงอายุต้องการ มีผลการวิจัยอยู่ในระดับน้อย ผลการวิจัยรายข้อ มีดังนี้ 1) โครงการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอยู่ในระดับน้อยที่สุด 2) โครงการที่เกี่ยวข้องกับพาณิชย์กรรมอยู่ในระดับน้อยที่สุด 3) โครงการที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมอยู่ในระดับปานกลาง 4) โครงการที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์การแพทย์และสุขภาพอยู่ในระดับน้อย 5) โครงการที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมอยู่ในระดับน้อย 6) โครงการที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอยู่ในระดับน้อยที่สุด 7) โครงการที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ วัฒนธรรม อยู่ในระดับน้อยที่สุด และ 8) โครงการที่เกี่ยวข้องกับผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้าอยู่ในระดับน้อยที่สุด

1.3 ความต้องการในการจัดหางาน มีผลการวิจัยอยู่ในระดับน้อย ผลการวิจัยรายข้อ มีดังนี้ 1) ต้องการให้รัฐจัดหางานให้ โดยรัฐดำเนินการจัดสรรงานให้ อยู่ในระดับปานกลาง 2) ต้องการให้รัฐจัดหางานให้ โดยรัฐติดต่อกับหน่วยงานธุรกิจให้ อยู่ในระดับน้อย และ 3) ต้องการให้รัฐจัดหางานให้ โดยรัฐให้ทุนแก่ผู้สูงอายุ อยู่ในระดับปานกลาง

2 ปัญหาในการจัดโครงการส่งเสริมอาชีพพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีผลการวิจัย ดังนี้

2.1 ข้อจำกัดส่วนบุคคลในการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมอาชีพ มีผลการวิจัยอยู่ในระดับน้อย ผลการวิจัยรายข้อ มีดังนี้ 1) ข้อจำกัดทางด้านเวลาอยู่ในระดับปานกลาง 2) ข้อจำกัดทางด้านสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง 3) ข้อจำกัดทางด้านจิตใจและอารมณ์อยู่ในระดับน้อย 4) ข้อจำกัดทางด้านการคมนาคมอยู่ในระดับน้อย 5) ข้อจำกัดทางด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับน้อย 6) ข้อจำกัดทางด้านอัตราอยู่ในระดับน้อยที่สุด 7) ข้อจำกัดทางด้านเสียงสนับสนุนจากครอบครัวอยู่ในระดับน้อย และ 8) ข้อจำกัดทางด้านสังคมอยู่ในระดับน้อย

2.2 การเข้าถึงหน่วยงาน มีผลการวิจัยอยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยรายข้อ มีดังนี้

1) การไม่ทราบหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับปานกลาง 2) การไม่ทราบวิธีการติดต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับปานกลาง และ 3) ความไม่สะดวกในการติดต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่ในระดับปานกลาง

3. เพื่อนำเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานโครงการส่งเสริมอาชีพพื้นที่กรุงเทพมหานครมีผลการวิจัย ดังนี้

3.1 บทบาทที่ควรจะเป็นของผู้สูงอายุ มีผลการวิจัยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ผลการวิจัยรายชื่อ มีดังนี้ 1) เป็นแหล่งพึ่งพิงทางด้านจิตใจอยู่ในระดับปานกลาง 2) เป็นแหล่งให้คำปรึกษาอยู่ในระดับน้อย 3) เป็นแหล่งพึ่งพิงทางวัฒนธรรมอยู่ในระดับน้อย 4) เป็นแหล่งสำคัญทางด้านการศึกษาอยู่ในระดับน้อยที่สุด 5) เป็นแหล่งพึ่งพิงทางด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับน้อย 6) เป็นตัวจักรสำคัญทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับน้อยที่สุด 7) เป็นผู้นำทางการเมือง การปกครอง อยู่ในระดับน้อยที่สุด 8) เป็นผู้เสียสละกำลังกายและกำลังทรัพย์เพื่อช่วยเหลือชุมชนอยู่ในระดับน้อยที่สุด 9) เป็นผู้นำทางศิลปะอยู่ในระดับน้อยที่สุดและ 10) เป็นผู้นำทางการทำกิจกรรมเพื่อสังคมสงเคราะห์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.2 ประโยชน์ของโครงการส่งเสริมอาชีพ มีผลการวิจัยอยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยรายชื่อ มีดังนี้ 1) เพื่อผลตอบแทนทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง 2) เพื่อจุดมุ่งหมายทางสังคมอยู่ในระดับมาก 3) เพื่อพัฒนาอัตตาอยู่ในระดับน้อย และ 4) เพื่อให้หลุดพ้นจากสภาวะการเห็นแก่ตัวอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3.3 ข้อควรปรับปรุงของโครงการส่งเสริมอาชีพ มีผลการวิจัยอยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยรายชื่อ มีดังนี้ 1) ด้านการประชาสัมพันธ์โครงการอยู่ในระดับปานกลาง 2) ด้านนโยบายในการกำหนดอย่างชัดเจนถึงกลุ่มเป้าหมายอยู่ในระดับน้อย 3) ด้านงบประมาณควรมีการแยกสัดส่วนที่ชัดเจนอยู่ในระดับปานกลาง 4) ด้านสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับปานกลาง และ 5) ด้านความต่อเนื่องของนโยบายอยู่ในระดับน้อย

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้สูงอายุต้องการมีบทบาทในสังคมในสถานภาพการเป็นแหล่งพึ่งพิงทางด้านจิตใจมากที่สุด ซึ่งหมายความว่า ผู้สูงอายุต้องการปรับเปลี่ยนบทบาทเดิมของตนให้มีความเหมาะสมกับตนเองในแต่ละช่วงอายุ (ดังเช่น ทฤษฎีบทบาททางสังคม ที่ได้อธิบายไว้ว่า ผู้สูงอายุจะสามารถปรับตัวได้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการยอมรับบทบาทในแต่ละช่วงอายุ) แต่กระนั้นก็ตาม ผู้สูงอายุยังมีความต้องการกิจกรรม ในลักษณะ กิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมและกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ ตามลำดับ

ในปัจจุบันภาครัฐมีการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุด้านอาชีพโดย 3 หน่วยงานหลัก ได้แก่ กระทรวงการศึกษา กระทรวงแรงงาน และกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วย 2 หน้าที่หลักในการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุด้านอาชีพ คือ การให้ความรู้เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพต่อไป และการจัดหางาน ซึ่งในส่วนของการส่งเสริมอาชีพในปัจจุบันมีโครงการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์การแพทย์และสุขภาพ เกษตรกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศและสิ่งแวดล้อม ศิลปะ วัฒนธรรม ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า และในส่วนของการจัดหางานในปัจจุบันมีการดำเนินงานในลักษณะที่ภาครัฐเป็นผู้ติดต่อกับหน่วยงานเอกชนให้

ในด้านของชนิดโครงการส่งเสริมอาชีพ ผู้สูงอายุต้องการโครงการส่งเสริมอาชีพที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมมากที่สุด เช่น การทำอาหาร การทำขนม และการประดิษฐ์สิ่งของ เป็นต้น (ดังเช่น ทฤษฎีกิจกรรมทางสังคม ที่ได้อธิบายไว้ว่า การมีกิจกรรมทำ จะช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดความพึงพอใจและสามารถปรับตัวในการดำเนินชีวิตได้) ซึ่งในปัจจุบันภาครัฐมีการจัดโครงการส่งเสริมอาชีพในรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมมากกว่าที่สุด (หากไม่รวมสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่มีการเปิดโครงการส่งเสริมอาชีพที่ได้นั้นโครงการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ทิศทางการดำเนินโครงการฯ เป็นไปในทิศทางเดียวกับความต้องการของผู้สูงอายุ แต่ในส่วนของปริมาณครั้งในการจัดโครงการฯ สถาบันกศน.กรุงเทพมหานคร ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานกรุงเทพมหานคร และสำนักจัดหางานกรุงเทพมหานคร มีการจัดโครงการส่งเสริมอาชีพในรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมไม่บ่อยนัก โดยใน 1 ปี จะมีการจัดเพียง 1- 2 ครั้ง และมีการจัดตามวันหยุดนักขัตฤกษ์

ในมุมมองของผู้สูงอายุนั้นเห็นว่า โครงการส่งเสริมอาชีพจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีสังคมมากกว่าที่จะมองในมุมมองเชิงเศรษฐกิจซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเห็นว่าการจัดสวัสดิการด้านโครงการส่งเสริมอาชีพที่แม้จะเป็นการดำเนินโครงการที่สามารถนำความรู้ไปประกอบอาชีพต่อไปได้ แต่จุดมุ่งหมายหลักของการจัดโครงการฯ คือ ความต้องการให้ผู้สูงอายุได้เข้าสังคม โดยในส่วนของภาครัฐเองได้มีการเปิดลงทะเบียนสำหรับผู้ที่ต้องการทำงาน โดยสำนักจัดหางานกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นหน่วยงานเดียวที่มีการให้บริการในรูป ของโครงการส่งเสริมอาชีพและการลงทะเบียนสำหรับผู้ที่ต้องการทำงาน โดยทางหน่วยงานจะเป็น ผู้ติดต่อกับหน่วยงานเอกชนให้ แต่จากผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุต้องการในรูปแบบของการที่ภาครัฐให้ทุนแก่ผู้สูงอายุ และการที่ภาครัฐจัดสรรงานให้ มากกว่าการที่ภาครัฐติดต่อกับหน่วยงานเอกชนให้ ดังนั้นในการจัดโครงการส่งเสริมอาชีพ แม้ผู้สูงอายุจะมีความสนใจในการเข้าร่วมโครงการฯ ด้วยเหตุผลทางสังคมแต่ก็มิได้ละทิ้งความต้องการทางด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจ จึงเป็นความเหมาะสมอย่างยิ่งที่ ทางภาครัฐควรมีการรองรับทางด้านการศึกษาภายหลังการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมอาชีพ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถสร้างรายได้ได้ด้วยตนเอง

แต่ในการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมอาชีพของผู้สูงอายุนั้น ผู้สูงอายุมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาที่จะสามารถเข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งไม่ตรงกับเวลาที่หน่วยงานภาครัฐได้ดำเนินการจัดโครงการฯ เนื่องจากประชากรวัยแรงงานที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครส่วนใหญ่จะต้องทำงาน (เนื่องจากพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่เศรษฐกิจ โดยจะเห็นได้จากการที่ประชากรในแต่ละภูมิภาคต่างเดินทางเข้ากรุงเทพมหานครเพื่อการทำงานเป็นหลัก) ทำให้ภาระในการเลี้ยงดูบุตรหลานเป็นของผู้สูงอายุในครอบครัว ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุไม่มีเวลาว่างในช่วงกลางวันของวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ที่ผู้ปกครองของเด็กจะต้องออกไปทำงาน โดยในมุมมองของบุคลากรในหน่วยงานนั้น เห็นเช่นเดียวกับผู้สูงอายุ คือ ข้อจำกัดทางด้านเวลาด้วยเหตุผลดังกล่าว ประกอบกับระยะเวลาที่หน่วยงานฯ จัดสรรสำหรับ

การฝึกอบรม อาจไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้สูงอายุ เนื่องจาก จากผลการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ ที่พบว่า ผู้สูงอายุมีข้อจำกัดทางการจดจำ ทำให้การเรียนรู้เป็นไปได้ช้ากว่าคนวัยหนุ่มสาว ดังนั้น ระยะเวลาในการจัดโครงการฯ อาจต้องมากกว่ากลุ่มคนวัยหนุ่มสาว โดยทางหน่วยงานควรจัดสรรเวลา ให้เหมาะสมแก่กลุ่มเป้าหมายที่ต่างกัน เพื่อประสิทธิภาพในการดำเนินโครงการฯ ในส่วนของข้อจำกัด ในเรื่องภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุที่ไม่คล่องตัวและไม่แข็งแรงเท่าคนวัยหนุ่มสาว (ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไข ของเวลา) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เวลาและภาวะสุขภาพเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถเข้าร่วม โครงการฯ ได้

ในส่วนของ การเข้าถึงหน่วยงานภาครัฐที่เป็นผู้จัดโครงการฯ ผู้สูงอายุเห็นว่า การเข้าถึง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้นเป็นปัญหาสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งการไม่ทราบหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การไม่ทราบ วิธีติดต่อกับหน่วยงานฯ และความไม่สะดวกในการติดต่อกับหน่วยงานฯ โดยจากเดิมที่หน่วยงานฯ มีการประชาสัมพันธ์ผ่านอินเทอร์เน็ต ซึ่งผู้สูงอายุส่วนน้อยเท่านั้น ที่สามารถเข้าถึงการสื่อสารในรูปแบบ นี้ได้ การประชาสัมพันธ์โดยการแจกโบรชัวร์ดำเนินการบริเวณหน่วยงานฯ เท่านั้น และการเข้าไป ประชาสัมพันธ์ภายในชุมชน ซึ่งโดยมากแล้วเป็นไปในลักษณะของการสอบถามความต้องการ ของชุมชนมากกว่าการเชิญชวนให้เข้าร่วมโครงการฯ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การประชาสัมพันธ์ควรดำเนินการในรูปแบบอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น การประชาสัมพันธ์ทางวิทยุและโทรทัศน์ โดยควรทำอย่างต่อเนื่อง และชัดเจน โดยจะต้องคำนึงถึงความชัดเจน ความถูกต้อง และการครอบคลุมของข้อมูลที่ส่งไป รวมทั้งการสื่อสารที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย

ในส่วนของงบประมาณซึ่งในปัจจุบันไม่มีการแยกเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ โดยหน่วยงานกลาง ซึ่งผู้สูงอายุเห็นว่า เป็นปัญหา (ในระดับปานกลาง) ซึ่งในหน่วยงานที่เป็นผู้ดำเนินโครงการฯ มีเพียง บางหน่วยงานเท่านั้นที่มีการจัดสรรแยกงบประมาณสำหรับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ซึ่งควรมีการจัดสรร อย่างชัดเจน เพื่อให้การดำเนินโครงการฯ มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เนื่องจากแต่ละ กลุ่มอายุมีความแตกต่างกัน ทั้งทางด้านของกลุ่มผู้สูงอายุเองและสภาพแวดล้อมของกลุ่มอายุ เพื่อให้ การดำเนินโครงการฯ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ซึ่งสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่วางไว้ในส่วนของสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากร ซึ่งผู้สูงอายุเห็นว่า เป็นปัญหา (ระดับปานกลาง) หน่วยงานควรมีกระจาย สถานะที่จัดโครงการส่งเสริมอาชีพให้ครอบคลุมชุมชนต่าง ๆ เพื่อความสะดวกในการรับรู้ข้อมูล ของหน่วยงานและความสะดวกเมื่อต้องการเข้าร่วมโครงการฯ ทั้งนี้การอำนวยความสะดวกสำหรับผู้ สูงอายุนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นสิ่งสำคัญมาก เนื่องจากการเดินทางเป็นเรื่องค่อนข้างลำบากสำหรับผู้ สูงอายุในกรุงเทพมหานคร ในส่วนของวัสดุ อุปกรณ์ ควรมีการจัดสรรให้เพียงพอต่อความต้องการ ของผู้สูงอายุ และในส่วนของบุคลากร ควรมีทักษะในการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับผู้ฟัง

และจากผลการศึกษายังพบว่าผู้สูงอายุเห็นว่า อัตราของผู้สูงอายุเป็นปัญหาในระดับต่ำสุด ในการเข้าร่วมโครงการฯ ซึ่งหมายความว่า โดยแท้จริงแล้วผู้สูงอายุมีความต้องการในการเข้าร่วม โครงการฯ หากไม่มีข้อจำกัดในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งผลการวิจัยในด้านนี้สอดคล้องกับทฤษฎีกิจกรรม ทางสังคม

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

การวิจัย เรื่อง ความต้องการและแนวทางการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุด้านอาชีพ: โครงการส่งเสริมอาชีพพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยมีความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ในการจัดการสวัสดิการของผู้สูงอายุด้านอาชีพ ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เพื่อให้การดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุด้านอาชีพเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ใช้บริการ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ดังนี้

- 1) ควรกำหนดนโยบายจากพื้นฐานความต้องการของผู้สูงอายุ โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง
- 2) นโยบายควรดำเนินให้เป็นไปในแนวทางที่เน้นถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ไม่ใช่ดำเนินในลักษณะของการให้เปล่า
- 3) การพัฒนามาตรฐานการส่งเสริมอาชีพควรมองอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมภาคชุมชน ภาคเอกชนและภาครัฐบาลในแต่ละพื้นที่
- 4) ควรมีการแยกส่วนของหน่วยงานที่เป็นผู้รับผิดชอบทางด้านการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุด้านอาชีพอย่างชัดเจน เพื่อแก้ไขภาวะการเกี่ยงงานกันทำ การทับซ้อนของหน้าที่ รวมถึงการที่ผู้รับบริการเองไม่สับสนในการติดต่อกับหน่วยงานว่าควรจะติดต่อกับหน่วยงานใด
- 5) ควรมีการจัดสรรงบประมาณสำหรับกลุ่มเป้าหมายต่างๆอย่างชัดเจน เพื่อที่จะสามารถดำเนินงานที่มีความเหมาะสมแก่กลุ่มต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากแต่ละกลุ่มอายุจะมีความแตกต่างกัน ทั้งทางด้านสภาพของกลุ่มอายุเองและสภาพแวดล้อมของกลุ่มอายุ

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติการ

- 1) จากผลการวิจัยที่พบว่า ผู้สูงอายุมีข้อจำกัดทางด้านเวลาในการเข้าร่วมโครงการนั้น ผู้วิจัยขอเสนอว่า ควรมีการสำรวจสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุในชุมชน รวมถึงควรมีการกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการจัดโครงการฯ อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับทราบและเกิดความเข้าใจได้ง่าย ทั้งนี้ เพื่อให้การจัดโครงการส่งเสริมอาชีพสามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) จากผลการวิจัยที่พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการโครงการของผู้สูงอายุพื้นที่กรุงเทพมหานครในลักษณะของโครงการที่จะก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์กับสังคมนั้น มีความสอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการจัดโครงการส่งเสริมอาชีพของภาครัฐ แต่โดยเนื้อหาของโครงการฯส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะของการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล ซึ่งทำให้ความต้องการในการเข้าสังคมของผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองไม่เต็มที่ ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอ การจัดโครงการในลักษณะที่จะก่อให้เกิดการสื่อสารหรือการเป็นทำงานเป็นทีม เช่น การร่วมกันทำอาหาร เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนทัศนคติต่างๆ จากเพื่อนๆที่เข้าร่วมโครงการฯ มากขึ้น

3) จากผลการวิจัยที่พบว่า ผู้สูงอายุเห็นว่าโครงการส่งเสริมอาชีพมีปัญหาในด้านการประชาสัมพันธ์นั้น ผู้วิจัยขอเสนอว่า ควรมีการเพิ่มช่องทางและความเข้มข้นของการประชาสัมพันธ์ โดยควรมีการคำนึงถึงประสิทธิภาพของข้อมูลและการครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย เช่น การประชาสัมพันธ์ผ่านทางโทรทัศน์หรือการเข้าไปประชาสัมพันธ์ภายในชุมชนบ่อยมากขึ้นโดยเน้นทางด้านการศึกษาชวนเข้าร่วมโครงการฯ เป็นต้น

4) จากผลการวิจัยที่พบว่า ผู้สูงอายุเห็นว่าโครงการส่งเสริมอาชีพมีปัญหาในด้านสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ และบุคลากรที่เกี่ยวข้องนั้น ผู้วิจัยขอเสนอว่า ในส่วนของสถานที่ควรมีการกระจายสถานที่จัดโครงการส่งเสริมอาชีพให้ครอบคลุมชุมชนต่างๆ เพื่อความสะดวกในการรับรู้ข้อมูลของหน่วยงาน และความสะดวกเมื่อต้องการเข้าร่วมโครงการฯ ทั้งนี้ การอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญมาก เนื่องจากการเดินทางเป็นเรื่องค่อนข้างลำบากสำหรับผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร ในส่วนของวัสดุ อุปกรณ์ ควรมีการจัดสรรให้เพียงพอกับความต้องการของผู้สูงอายุ และในส่วนของบุคลากร ควรมีทักษะในการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับผู้ฟัง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) การวิจัยครั้งต่อไป ควรวิจัยในพื้นที่อื่น เพื่อให้เห็นถึงสภาพปัญหา ความต้องการ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านการจัดสวัสดิการของผู้สูงอายุด้านอาชีพ ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละพื้นที่ย่อมมีความแตกต่างกัน จึงไม่สามารถนำสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการดำเนินงานของพื้นที่หนึ่งไปใช้กับอีกพื้นที่หนึ่งได้

2) การวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาในด้านของรูปแบบและวิธีการจัดโครงการส่งเสริมอาชีพ ผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นแนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติต่อไป

3) การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาระดับความสำเร็จของการจัดโครงการส่งเสริมอาชีพ เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยมาปรับปรุง เพื่อเป็นแนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคาร. (2553). สืบค้นเมื่อ 3 ตุลาคม 2553 สืบค้นจาก

<http://203.155.220.118/info/NowBMA/frame.asp>

บรรลุ ศิริพานิช. (2549). *อนาคตของสังคมผู้สูงอายุไทย*. สืบค้นเมื่อ 2 ตุลาคม 2553

สืบค้นจาก www.thainhf.org

สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2551. (2551). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.

วารสารวิทยบริการ

ความต้องการและแนวทางในการจัดสวัสดิการฯ

ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๔

อภิษฎา เหล่าวัฒนพงษ์

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - นามสกุล

อภิษฎา เหล่าวัฒนพงษ์

วัน เดือน ปีเกิด

25 ธันวาคม 2529

สถานที่เกิด

กรุงเทพมหานคร, ประเทศไทย

วุฒิการศึกษา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2548-2551

รัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.)

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล, พ.ศ. 2552-2553

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม)

ภาควิชาสังคมศาสตร์

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

การเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ที่อยู่ปัจจุบัน

34/44 ถ.ทุ่งมังกร แขวงฉิมพลี

เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170

E-mail : armapis@yahoo.com

*****